

Ballongprojektet

I Medlemsnytt nr 2/2008 kunde vi berätta om den ballongkamera som via Karl-Bertil Söderberg kommit till museet efter att under 50 år förvarats hos FOA. Kameran väckte stort intresse hos Stieg Ingvarsson, som omgående startade en egen forskning för att ta reda på lite mera om historien bakom kamerafyndet, en av de totalt 5 ballonger som landade i Sverige.

Just detta kamerafynd började med ett telefonsamtal till dåvarande majoren och stabschefen på F 11 Wilhelm Lothigius.

Redogörelse för tillvaratagandet av utländsk väderobsapparatur.

Den 20/1 omkr kl 1500, uppringdes jag av bokhandlare V. Kvant i Nyköping, som meddelade att han befann sig i sin sommarstuga vid Ekeby i Halla vid Yngaren. På isen omkring 600-700 m därifrån hade av en skogsarbetare Björklund, boende Sanda gård, Stigtomta, upphittats ett föremål till utseende och form "som ett större kylskåp". Denne hr Björklund hade meddelat fyndet till de byggnadssnickare, som voro sysselsatta med arbeten i bokhandlare Kvants stuga, och även angivit att en massa linor lågo på isen. Då herr B. icke visste vad föremålet kunde vara, hade han icke vågat närma sig dessamma. Hr Kvant ville nu genom mig, som han känner sedan flera år, anmäla fyndet till de militära myndigheterna, då han tänkte att det möjligen kunde vara något, som tappats från ett fpl.

Inledningen till major Lothigius redogörelse av ballongfyndet.

Bakgrund

Bakgrunden till spaningen med ballongkameror var det tilltagande Kalla Kriget och okunskap om framförallt Sovjets kapacitet för ett atomvapenanfall mot USA. Det ställde västsidan inför svåra problem, då Sovjet hade ett effektivt luftförsvar vilket gjorde flygspaning över Sovjet alltför riskfull. Detta gjorde såväl den amerikanska militären som kongressen benägna att satsa stora resurser på nya spaningsmetoder. Höghöjdsballonger hade nyligen testats framgångsrikt för att bli kartlägga jetströmmar, och detta öppnade en ny möjlighet. Studier av jetströmmarna visade att de blåste 100 - 150 km/h på 10 km höjd eller mera, från väst till öst under vintermånaderna på norra halvklotet. Dessa vindar skulle teoretiskt kunna föra höghöjdsballonger tvärs över Sovjet under vintern för att plockas upp vid Japan eller i Stilla Havet. Så startade 1950 projektet "Moby Dick", men det skulle ta nästan 6 år innan det som operationellt spaningssystem "Genetrix" var klart att användas. När "spionballongerna" så småningom kom till användning 1956 låg flygbanorna från startplatsen Gardermoen över Mellansverige och flera ballonger som inte lyfte till rätt höjd förorsakade många observationer om "himlafenomen". De ballonger som kraschlandade fick stor uppmärksamhet i pressen och militära myndigheter lade ned stort arbete för att undersöka ballongerna.

Konstruktion

Ett problem att lösa var materialet för ballonghöljet. Olika plasttyper provades och slutligen hittade man Bakelite DE-2500, endast 0,06 mm tjock men stark nog för att t ex lyfta en 30 m hög ballong fylld med vätgas och utrustningens vikt 330 kg till 23 000 m. Med hjälp av ballast och variometer-automatik kunde man hålla ballongen inom bestämda höjdlägen. Höjder mellan 12 000 till 25 000 m kunde förinställas. Under 1953

genomfördes 482 testflygningar. Systemet utvecklades sedan vidare med kameror, kontrollbox, radioutrustning etc.

Inhämtningen i luften av kamerakapseln var en annan historia, som krävde mycket träning och specialutrustning i de C-119 "Flying Boxcar" som användes. Ett system med pejlingsstationer i "landningsområdet" var nödvändigt för att flygplanen skulle kunna komma nära ballongerna och sedan med en radiosignal separera utrustningen från ballongen och utlösa fallskärmarna. Därefter sköts 2 bommar med en lina emellan ut genom den bakre stora dörren i flygplanet och piloten flög mot fallskärmslinorna för att fånga kapseln med "håven"! Flera försök var vanliga innan man fick "napp" och kunde häva in kapseln i planet.

Träning för att snabbt skicka upp många ballonger, och inte minst hur man skulle fånga upp kamerorna tog lång tid. Organisation var på plats först i slutet av 1955 – nästan 6 år efter att programmet startade.

Resultat

Spaningsuppdraget "Genetrix" (att kartlägga Sovjet och Kina) kom att bli mycket omfattande. Totalt var 3 230 man och 49 flygplan engagerade. Totalt skickades 448 ballonger upp, varav 44 st fångades upp. Dessa hade då med 13 000 exponeringar fotograferat ca 2,2 milj. km², 8 % av Sovjets och Kinas totala yta.

"Kylskåpet" på Yngaren

Den första spaningsballongen, (med kameror), hittades på sjön Yngaren, 20 km NV Nyköping den 20/1 1956, varför denna epok i kalla kriget även har en direkt anknytning till F 11 och Nyköping. Vindriktningen var sådan att om ballongen hade fortsatt på kurs i ytterligare 15 km, hade den hamnat på Skavsta, dåvarande flygflottiljen F 11!!

Det hemligstämplade fyndet på Yngaren den 20 januari 1956.

Se hela projektets historia i text bilder och modeller

Den 29 mars invigs en utställning "Spaningsballonger under Kalla Kriget" i F11 Museum.

Utställningen är producerad av Stieg Ingvarsson och Åke Jakobsson

Efterlysning

Ett av mina pågående bokprojekt handlar om S/B/T 16Caproni. Till denna bok behöver jag hjälp med bilder av S 16 (även B och T 16). Med kännedom att NFF:s Medlemsnytt når många som på ett eller annat sätt kommit i kontakt med detta flygplan vore jag mycket tacksam om du som har bilder på Caproni kontaktar mig. Det gäller alltså typ "privata" ej publicerade bilder.

Du når mig på tel: 070-663 26 14

eller e-post: mf.produktion@telia.com

Vill du skicka bilder direkt är adressen:

Mikael Forslund

Mikael Forslund Produktion AB

Manhemsvägen 34

791 31 Falun

OBS! Alla bilder returneras direkt efter att jag skannat in dem.

M v h

Mikael Forslund

Tamburmajorstavar från F 11 Musikkår

F 11 Museums samlingar finns nu två stamburmajorstavar, alltså den stav som musikkårens ledare, tamburmajoren, använder för att dirigera musikerna. Den ena av stavarna, och den bäst bevarade upptäcktes i samband med inventering av försvarshistoriskt material vid Bodens fästning. Via vänligt bistånd från Saab Aerotechs målflygavdelning återbördades den via flygfrakt till Skavsta. Hur den hamnat i Boden är idag okänt.

Den andra staven överlämnades nyligen till F 11 Museum från Hemvärnets musikkår i Nyköping. Även historien om denna stav är okänd, alltså hur den kom i Hemvärnets ägo efter att den tros ha tillhört F 11:s Musikkår.

Om någon av våra läsare känner till mer om dessa fina föremål är vi väldigt tacksamma om du hör av dig till museet eller någon i redaktionen.

Bilden visar överdelen på de två tamburmajorstavar som nu finns vid F 11 Museum. Den till

vänster hittades i Bodens fästning, den högra har kommit via Hemvärnets musikkår, där den använts under lång tid.

Årets resa med NFF 2009

Till London med många aktiviteter

Årets resa är planerad till torsdag 2009-09-03 t.o.m. måndag 2009-09-07, alltså med 4 övernattnings i London.

Preliminärt program enligt följande:

- Torsdag 2009-09-03 avresa med Ryanair kl. 09:40 från Skavsta enligt nu gällande tidtabell. Vid ankomst till Stansted möter en buss och kör oss in till vårt hotell i London, som ännu inte finns namngivet men vi försöker få lika bra hotell som tidigare resor. Resten av dagen är fri för egna aktiviteter
- Fredag 2009-09-04 besök på Fleet Air Museum och kanske också ett bilmuseum, Haynes International Motor Museum som båda ligger nära Yeovil i södra England. Resan under dagen blir med buss som vi hyr in och räkna med att det blir en heldag från c:a 08:00 till 19:00
- Lördag 2009-09-05 besök på Duxford Airfield och flygdag lika tidigare år. Buss till och från Duxford från c:a 09:00 till c:a 18:00
- Söndag 2009-09-06 besök på flygdag på Old Warden med buss och planerad återkomst till hotellet c:a 17:00
- Måndag 2009-09-07 drar vi oss åter mot Sverige med avgång från Stansted kl. 18:10 lokal tid och buss kommer att transportera oss till flygplatsen

Kostnad för allt ovanstående inkl. resor, hotell, bussar och entré till allt utom aktiviteterna på fredagen kommer att bli c:a 6 000:- per person

Maximalt antal deltagare 36 st., så först till kvarn

Anmälan till:

Thore Eriksson 0155-288297

Freddie Andersson 0155-212528

Bindande anmälan oss tillhanda senast 2009-03-27

Tack alla givare

Under det gångna året har föremål, bilder och publikationer skänkts till F 11 Museum av följande personer/organisationer:

Arne Andersson, Nyköping
Jan Andersson, Stigtomta
Sven-Olof Björklund, Gnesta
Karl-Arne Brokvist, Oxelösund
J. Dake, Nyköping
Juan Heinz, Oxelösund
Ingvar Hugsén, Vrena
Åke Jakobsson, Bettna
Kjell Jonsson, Stora Sundby

Mats Karlsson, Stigtomta
Lars Sjöberg, Stigtomta
Anders Lybeck, Nyköping
Robert Palm, Bromma
Per Olof Pettersson, Nyköping
Gudrun Martinsson, Nyköping
Stefan Swall, Nyköping
Karl-Bertil Söderberg, Linköping
Hemvärnets musikkår, Nyköping

Utöver dessa har vid olika tillfällen föremål kommit till museet där givaren tyvärr är okänd.

Till alla givare framförs härmed ett varmt tack.

Nytt spännande besöksmål vid årets Engelskresa är Fleet Air Museum

Vattenskada

Ett högst önskat problem drabbade i slutet av oktober museet i form av en vattenskada. Nu kan vi dock meddela att allt, efter ganska många om och men, är lagat och återställt. Det var ett av de ursprungliga gamla elementen som sprungit läck och hunnit släppa ut en hel del vatten på golvet i mellanrummet i museet innan skadan upptäcktes. Museet är ju ofta obemannat under flera dagar. Dessutom upptäcktes skadan i slutet av oktober, strax innan det var dags för "Spitfiredagen", som gjorde att utställningen fick lov att återställas temporärt i samband med öppethållningen, trots att golvet var upprivet och torkutrustningen gick för fullt. Utöver en massa extra arbete för personalen kostade det hela naturligtvis ganska mycket pengar även om försäkringen täckte det mesta. Nu är dock allt lika fint som innan skadan.

Det vattenskadade utrymmet under "torkperioden" där även det nya pentryt fick tömmas och golvet brytas upp.

Varmt Tack!

till alla som förnyat sitt medlemskap och därmed hjälper till att driva NFF och F11 Museum vidare.

Och ett **speciellt tack** för de värdefulla extra bidrag som inkommit till föreningen i samband med medlemsgiften.

Uppgifter saknas

I några fall har vi tagit emot såväl medlemsavgift som frivilligt bidrag, men tyvärr utan avsändare. Om du känner på dig att du är en av dessa, och som kanske orättvist fått en påminnelseavi, så hör av dig till någon av adresserna på kallelsen.

Några missar

Samtidigt noterar vi att några kan ha missat sin inbetalning. Till er bifogas med detta nummer ett inbetalningskort med förhoppning att ni finner det värdefullt att vara medlem i NFF.

Ibland inträffar fel och om du känner att du fått en orättfärdig påminnelse ska du naturligtvis omgående kontakta Medlemsservice.

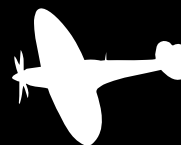
Till gratis medlemskap för 2009 gratulerar vi

Stig Hultqvist, Nyköping

Bo Jacobsson, Nyköping

vilka dragits som vinnare bland de medlemmar som betalade årsavgiften före 15/1.

SKAVSTA FÖRR

F 11 Musikkår

Tiden före TV, radio, grammofon osv. (för att inte tala om nutidens utbud) blev militärmusiken något av folkmusik. Det gav fest och stämning åt militärens närvaro, som annars bara bjöd på exercis, marscher och dylikt. Många musiker fick också sin skolning i de militära musikkåren och kom sedan att lägga grunden till det civila musiklivet. F 11 hade en gång i tiden också en musikkår. Denna började sin verksamhet den 1/10 1943 och var av typen III, innebärande storleksmässigt av 19 man plus en musikdirektör - *Seved Mehlqvist*. De flesta äldre musikerna kom från armén.

Den dagliga verksamheten på Skavsta bestod i undervisning av musikkårens personal. Förutom den rent militärt betonade musiken skulle även andra musikformer kunna spelas. När det gällde konsertverksamheten dominerade framträdanden på flottiljen och man spelade vid luncher och middagar, i flottiljverkstaden, vid forum, på olika mässar osv. Fortfarande minns också många Nyköpingsbor med glädje när F 11 Musikkår marscherade genom Nyköpings gator. Kåren spelade även dansmusik i olika sammanhang, som t.ex. sommartid under F 11:s tidigare år på dess egna dansbana ett par gånger i månaden. Kårens spelningar av mera civilt slag skedde i parker, på sjukhus, Hålllets friluftsservering,

F11 musikkår uppställd för fotografering 1944.

6 junifirandet både i Nyköping och i Oxelösund. Ett av de mer sensationella framträdanden som kåren medverkade i var när 10 musiker i 5 flygplan S 14 "Storken" deltog i firandet av flygvapnets 25-årsjubileum den 3/6 1951 på Ladugårdsgården i Stockholm. Från flygplanen som gled tyst på låg höjd framför publiken spelades musik, ledd av dirigenten via radio. Flera av F 11:s musiker var också verksamma på fritiden som musiklärare. Aktiviteten och spelglädjen vid F 11:s musikkår var hög och gjorde en verkligt stor insats i Nyköpings musikliv. Men glädjen över att ha en militärmusikkår i staden blev tyvärr inte så lång. Redan år 1957 omorganiserades nämligen försvarets musikkårer och den populära F 11-kåren upphörde. Trots dess relativt korta tid på Skavsta, så var i alla fall F 11 musikkår en viktig byggsten i den Sörmländska blåsmusikens historiska utveckling.

Axel Carleson

Några ord från ordföranden

Med detta 2009 års första Medlemsnytt kan jag konstatera att F11 Museum på sitt 18:e verksamhetsår, fortsätter att växa och utvecklas. Ser vi tillbaka på den blygsamma inledningen 1991, då det till och med var tveksamt om det skulle benämnas museum eller bara kallas ett minneshus för flygflottiljen F 11, så har utvecklingen varit anmärkningsvärd. Då fanns endast den ca 100 m² stora f.d. mobiliseringsbaracken och ett flygplan, S 35 Draken. Idag är utställningsytan dubblerad, en 800 m² varmbonad flygplanhall med 6 flygplan (om vi räknar 37:an som ett), plus ett i flygplatsens avgångshall och, inte minst, den fina juvelen underrättelseplutonen - försedd med skyddstak och en stor mängd förnämliga föremål. Alla som på något sätt bidragit till denna fina utveckling känner stor stolthet och med oss gläder sig alla besökare åt ett välrenommerat museum. Många har sagt fler än en gång att nu får det räcka, nu orkar vi inte bygga ut mera. Men som någon märkligt inbyggd självgående kraft verkar utvecklingen ändå fortsätta. Till en stor del kanske beroende på att arbetsstyrkan i museet idag är dubbelt så stor som för bara ett par år sedan. Snart behövs en kaffeautomat eftersom dubbelbryggarens kapacitet inte längre räcker till vid det alltid lika trevliga tisdagsfiket. Med denna personella utveckling kommer inte bara välbehövlig "arbetskraft" utan naturligtvis även många goda idéer och individuella utvecklande initiativ som bidrar till olika förbättringar.

Och nya föremål kommer också in hela tiden, både stora och små, från privatpersoner och (de stora) från utrensningen inom försvarsmakten. Något som möjligen oroar Rolf Nyberg, som är ansvarig för att de ständigt växande förråden hålls i hanterbart skick. Nyligen hade vi ett stort evenemang med Spitfiredagen, mycket jobb, men också många besökare vilket gör arbetet meningsfullt. Snart ser vi fram mot en ny mycket speciell utställning om de amerikanska spionballongerna, som vi hoppas ska locka extra besökare. På planen utanför hallen står en 37-nos och väntar på att bli avsågad och inflyttad i hallen. Ska den manne bli en simulator. Tanken är inte helt överklig. En arbetsgrupp håller just nu på att undersöka möjligheten att få igång en 37-simulator som ursprungligen funnits på F 21 och som nu finns på Skavsta. Ett rum i museibygnaden är efter omflyttningen kvar att inreda. Där ska spaning med 37-systemet visas. Börje Järving har sett till att södra väggen i flygplanhallen fått samma snygga blå färg som övriga väggar. Och framför den nymålade väggen skall Sk 61:an upp i taket innan ballongutställningen placeras där. Vi ser fram mot ett fulltecknat 2009.

P O Pettersson

Ordförande

Årsmöte 26/3 2009

I samband med årsmötet den 26 mars ser vi fram mot ett spännande och intressant föredrag av **Eric von Rosen**.

Eric, son till flygjarlegenden Carl Gustaf von Rosen, har levt med flyg sedan barnsben och kan välja ur ett omfattande och spännande flygarliv till sitt föredrag. Från flygupplevelser i Biafra och Etiopien, som SAS-pilot och idag kapten på Flygande Veteraners DC-3, Daisy.

Bered dig alltså på ett intressant föredrag efter sedvanligt årsmöte och samkväm med öl och macka.

Besök vid Kustbevakningen

I samband med Hans Timans intressanta föredrag om Kustbevakningen för drygt ett år sedan lovade han att NFF:s medlemmar vid tillfälle skulle få besöka Kustbevakningen för att se deras nya flygplan Bombardier Dash 8-Q300. Specialutrustade, för en effektiv övervakning av Sveriges alla kuster och intresseområden till havs. Det blir nu möjligt i samband med årsmötet. För den som önskar:

Kustbevakningens hangar är öppet för besök kl 1630-1730 före årsmötet 26 mars.

Filmvisning för besökare

Genom en generös gåva från föreningens kassör, Lennart Zetterström, finns nu en mer publikvänlig, stor 36" TV på plats i museet. Den visning av flygfilmer som besökarna numera bjuds på i samband med ordinarie öppethållning och som blivit ett populärt inslag i museets utställning, har därmed blivit ännu bättre.

Den av Thore Eriksson tidigare skänkta TV:n kommer enligt preliminära planer att ingå som en del i den S31-utställning som nu är uppställd vid norra gaveln i flygplanhallen. Skärm-utställningen togs fram till Spitfiredagen i höstas och har nu blivit permanent.

V.v. meddela ev felaktigheter eller ändringar i din adress.

REDAKTIONSRTA

PRODUKTION
Gunnar Vieweg

REDAKTIONSGRUPP
Thore Eriksson 0155-28 82 97
Christer Wätz 08-605 42 43
Gunnar Vieweg 0155-21 88 34

ADRESS
Nyköpings Flyghistoriska Förening
Skavsta Flygplats
611 92 Nyköping

E-POST
nff@nykoping.nu
POSTGIRO 82 46 05-0
BANKGIRO 5441-6995